

نوروز در ادب پارسی

○ ارغوان رحیمی

○ سیمای نوروز در ادب پارسی
○ دکتر محمد مهدی نوبان، مهرالزمان نوبان
○ مؤلفان، ۱۳۷۹

ابوالقاسم فردوسی شاعر حماسه سرای ایران یکی از سخنوران مشهور جهان است. فردوسی در سده چهارم و اوایل سده پنجم هجری قمری می زیست. وی در قریه باژ از ناحیه طابران طوس به دنیا آمد و در سال ۴۱۱ یا ۴۱۶ هجری قمری وفات یافت.

به نوروز نو شاه گیتی فروز
بر آن تخت بنشست در مزد روز
جهان انجمن شد بر تخت وی
فرومانده از فره بخت وی
به جمشید بر گوهر افشاندند
مر آن روز را روز نو خواندند
سر سال نو هرمز فرودین
بر آسوده از رنج، تن، دل ز کین
به نوروز نو، شاه گیتی فروز
بر آن تخت بنشست فیروز روز
بزرگان به شادی بیاراستند
می و رود و رامشگران خواستند
چنین جشن فرخ از آن روزگار
بمانده از آن خسروان یادگار

● ● ●
سر سال نو هرمز و فرودین
بر آسوده از رنج تن دل ز کین
بزرگان به شادی بیاراستند
می و جام و رامشگران خواستند
فرخی سیستانی
ابوالحسن علی بن جولوغ شاعر نامدار سده پنجم هجری قمری را باید از جمله سرآمدان سخن در عصر خویش و در سایر ادوار تاریخ ادبی ایران دانست. فرخی در شهر سیستان به دنیا آمد و در سال ۴۲۹ هجری قمری وفات یافت.

کتاب «سیمای نوروز در ادب پارسی» در قطع رقعی در ۱۱۲ صفحه دربرگیرنده اشعار نوروزی سی و یک تن از شاعران شیرین سخن شعر و ادب پارسی از سده سوم هجری قمری تا عصر حاضر است، شاعرانی چون: رودکی، دقیقی، حکیم کسایی مروزی، حکیم ابوالقاسم فردوسی، فرخی سیستانی و... و ملک الشعراء بهار، پروین اعتصامی، یغمای جندقی، شهریار، ابراهیم صهبا، رشید یاسمی که از هزار سال پیش تاکنون در زمینه بهار، عید نوروز، پیدایش نوروز، نوروز و طبیعت، میرنوروزی و... شعر سروده اند و زیباترین باورها و اندیشه ها را در قالب شعر پارسی به یادگار گذاشته اند.

در این کتاب قیل از معرفی اشعار، شرح حال مختصری درباره هر یک از شعراء به رشته تحریر کشیده شده است که اکنون به اختصار به نمونه ای از آنها می پردازیم:

رودکی
ابوعبدالله جعفر بن محمد رودکی سمرقندی از شعرای آغاز سده چهارم هجری قمری و معاصر سامانیان است. ولادتش در اواسط قرن سوم هجری در بنج از قرای رودک سمرقند اتفاق افتاد و از همین رو به رودکی شهرت یافت.

آمد بهار خرم با رنگ و بوی طیب
با صد هزار نزهت و آرایش عجیب
چرخ بزرگوار، یکی لشکری بکرد
لشکرش ابر تیره و باد صبا نقیب
لاله میان کشت بختدد همی ز دور
چون پنجه عروس، به حنا شده خضیب
بلبل همی بخواند در شاخسار بید
سار از درخت سرو، مراورا شده مجیب

ساقی گزین و سبزه و می خور به بانگ زیر
کز کشت، سار نالد و، از باغ عندلیب

چون سپرم نه میان بزم به نوروز
در مه بهمن بیاو جان عدو سوز

دقیقی
ابومنصور محمد بن احمد دقیقی یکی از شعرای نامدار عهد سامانی است. وی را به عنوان دومین شاعری می شناسند که به نظم شاهنامه پرداخته است. دقیقی در عنفوان جوانی کشته شد (۳۶۷ یا ۳۶۹ ه. ق.) سپاهی که نوروز گرد آورد
همه نیست کردش زناگه شجام
بخیزد یکی تند گرد از میان
که روی اندر آن گرد گردد نقام
حکیم ابوالقاسم فردوسی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

سر سال خجسته روز نوروز
جهان پیروز گشت از بخت
پیروز
● ● ●
منم آذر و تو نوروز خرم
هر آینه بود این هر دو با هم
سر سال و خجسته روز نوروز
جهان پیروز گشت از بخت
پیروز

اسدی طوسی
ابونصر علی بن احمد طوسی
شاعر قصیده سرا و لغوی سده پنجم
هجری قمری از اهالی طوس بود.
اسدی در سال ۴۶۵ هجری قمری
وفات یافت.
عذاری چو گل خاطر افروز دید
فروزنده چون صبح نوروز دید
حکیم ناصر خسرو قبادیانی
حکیم ناصر خسرو بن حارث

آمد و در همان جا به خاک سپرده شد. شاعر در حدود
سال ۵۱۷ هجری قمری چشم از جهان فرو بست.
بر چهره گل نسیم نوروز خوش است
در صحن چمن روی دل افروز خوش است
از دی که گذشت هر چه گویی خوش نیست
خوش باش و ز دی مگو که امروز خوش است

● ● ●
هر که نوروز جشن کند و به خرمی پیوندد
تا نوروز دیگر عمر در شادی و خرمی گذارد

امیر معزی
محمد بن عبدالملک نیشابوری یکی از شعرای
زبان آور و معروف خراسان به شمار می رود. وی معاصر
با سلاجقه بود و در یکی از شکارگاه ها به اشتباه تیر
سلطان سنجر زخمی شد و به سبب عدم بهبودی جراحات
سینه درگذشت (۵۱۸ تا ۵۲۰ ه. ق.).

باد میمون و مبارک صدهزاران جشن جم
بر خداوندی که چون جم بنده دارد صدهزار
با نشاط و رامش و پیروزی و نیک اختر
همچنین نوروز و صد نوروز دیگر بر گذار

انوری
انور ابیوردی از گویندگان مشهور نیمه دوم سده
ششم هجری قمری است. وی معاصر سلطان سنجر
سلجوقی و اتسز خوارزمشاه بوده است. وفات شاعر
در سال ۵۸۳ هجری قمری اتفاق افتاده است.
باد نوروز سحرگه چون به بستان بگذشت
گل صد برگ برون رست ز پیراهن خار

● ● ●

خاقانی
افضل الدین بدیل بن علی خاقانی را باید یکی از
شاعران نامی و از قصیده سرایان طراز اول ایران زمین
دانست. وی حدود سال ۵۲۰ هجری قمری در شروان
تولد یافت. وفات او را به سال ۵۹۵ هجری قمری
نوشته اند. آرامگاهش در مقبره الشعراي محله سرخاب
تبریز قرار دارد.
نوروز برقع از رخ زیبا برافکند

قبادیانی به سال ۳۹۴ هجری قمری در قبادیان بلخ
تولد یافت. وی در سال ۴۵۶ هجری قمری به یمگان
از حوالی بدخشان بلخ رفت و در آنجا عزلت جست و
در سال ۴۸۱ هجری قمری در همان جا وفات یافت.
نوروز به از مهرگان اگر چه
هر دو زمانند اعتدالی

● ● ●
ندیدی به نوروز گشته به صحرا
به عیوق ماننده لاله طری را

ابوالفرج رونی
ابوالفرج رونی در اواخر قرن پنجم هجری
می زیست. اصل او «رونه» از قراء نزدیک نیشابور و
مولد و پرورش او در لاهور بوده است. وفات وی در
اواخر قرن پنجم اتفاق افتاده است.

نوروز جوان کرد بدل پیر و جوان را
ایام جوانی است زمین را و زمان را
هر سال در این فصل برآرد فلک از خاک
چون طبع جوانان جهان دوست، جهان را

● ● ●
جشن فرخنده فروردین است
روز بازار گل و نسربین است

مسعود سعد سلمان

مسعود سعد شاعر بزرگ نیمه دوم قرن پنجم و
آغاز قرن ششم هجری قمری است. ولادتش در حدود
سال ۴۴۰ هجری قمری در لاهور هندوستان اتفاق
افتاد. مسعود سعد در حدود سال ۵۱۵ هجری قمری
وفات یافت.

روز نوروز و ماه فروردین
آمدند ای عجب ز خلد برین
تاچها ساخت گلبنان را آن
حله ها بافت باغها را این

خیام
حکیم ابوالفتح عمر بن ابراهیم خیامی معروف به
خیام نیشابوری یکی از شاعران، دانشمندان و
ریاضی دانان بزرگ ایران است. وی در نیشابور به دنیا

نوروز، روز خرمی بی عدد بود
روز طواف ساقی خورشید خد بود
مجلس بیای باید بردن که باغ را
مفرش کنون ز گوهر و مسند زند بود
آن برگهای شاسپریم بین و شاخ او
چون صدهزار همزه که برطرف مد بود
نرگس بسان حلقه زنجیر زر نگر
کاندر میان حلقه زرین وتد بود...

● ● ●
عشق نو و یار نو و نوروز و سر سال
فرخنده کناد ایزد بر میر من این حال
روزی است که در سال نیابند چنین روز
سالی است که در عمر نیابند چنین سال

● ● ●
بهار آید برون آیم که از وی با امان باشم
روان ها را طرب گشتم، طرب ها را روان باشم
عنصری

ابوالقاسم حسن بن احمد عنصری بلخی یکی از
شاعران معروف قرن پنجم هجری قمری است.
زادگاهش شهر بلخ است. سال وفات او را ۴۳۱ هجری
قمری نوشته اند.

باد نوروزی همی در بوستان بتگر شود
تا ز صنغش هر درختی لعبتی دیگر شود
باغ همچون کلبه بزاز پر دیبا شود
باد همچون طبله عطار پر عنبر شود
سوسنش سیم سپید از باغ بردارد همی
باز همچون عارض خوبان زمین اخضر شود

● ● ●
تا به نوروز اندرون باشد نشان نو بهار
تا سپاه تیر ماه آرد نشان مهرگان

منوچهری دامغانی
ابوالنجم احمد بن قوص بن احمد معروف به
منوچهری دامغانی را باید از جمله شاعران طراز اول
نیمه اول سده پنجم هجری قمری دانست. منوچهری
در اوایل سده پنجم یا اواخر سده چهارم هجری قمری
در دامغان تولد یافت. و در سال ۴۳۲ هجری قمری
چشم از جهان فرو بست.

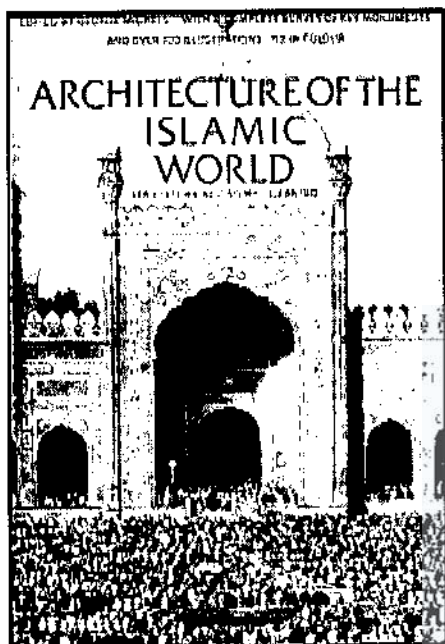
آمده نوروز ماه با گل سوری به هم
پاده سوری بگیر، با گل سوری بچم
شاخ برانگیخت در، خاک برانگیخت نقش
باد فروبیخت مشک، ابر فروریخت نم

● ● ●
بر لشکر زمستان نوروز نامدار
کرده است عزم تاختن و قصد کارزار
این باغ و راغ ملک نوروز ماه شد
این کوه و کوهپایه و این جوی و جویبار

● ● ●
نوروز درآمد ای منوچهری
با لاله لعل و با گل حمری

فخرالدین اسعد گرگانی
فخرالدین اسعد گرگانی یکی از داستان سرایان بزرگ ایران
است. دوره شاعری و شهرت وی را باید همزمان با دوره سلطنت
طنزلر بیگ سلجوقی مربوط دانست (۴۲۹-۴۵۵ ه. ق.) شاعر
در سال ۴۶۶ هجری قمری زندگی را بدرود گفت.

معماری اسلامی

● معماری اسلامی
● ارنست، جی. گروپ و دیگران

کتاب مجموعه‌ای است جامع از مقالات ارائه شده توسط اولگ گرابر، جیمز دیکی / ارنست گروپ، دالو جونز و... که با ۷۵۸ تصویر رنگی و سیاه و سفید همراه شده است.

در این اثر به معماری اسلامی و معنا و کارکرد آن و شیوه‌های به کاررفته شده در این نوع معماری پرداخته شده و نویسندگان سعی دارند بناهای اسلامی را خارج از شکل و تزئینات آن، در ارتباط با جامعه، مذهب و به طور کلی زندگی اجتماعی مورد بررسی قرار دهند. بناهایی چون مسجد، مدرسه، بازار و کاروانسرا، مصلی و... مورد توجه قرار گرفته است. روش‌های تزئین و مصالح مورد استفاده و بناهای مطرح در معماری اسلامی مورد اشاره قرار گرفته است.

کتاب در ۲۲۸ صفحه، با تصاویری رنگی توسط انتشارات تیمز اندهودسون منتشر شده است.

شیراز تولد یافت. وی با علماء آل مظفر و آل اینجو که بر فارس حکومت می‌کردند معاصر بود. حافظ به سال ۷۹۱ هجری قمری در شهر شیراز وفات کرد و در مصلی به خاک سپرده شد.

ز کوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی
از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی
۱. ز جام گل دگر بلبل چنان مست می‌لعل است
که زد بر چرخ فیروزه، سفیر تخت فیروزی
به صحرا رو، که از دامن غبار غم بیفشانی
به گلزار آی کز بلبل غزل گفتن بیاموزی
سخن در پرده می‌گویم چو گل از غنچه بیرون آی
که پیش از پنج روزی نیست حکم میر نوروزی
هاتف اصفهانی.
سیداحمد هاتف اصفهانی که اصل وی از اردوباد آذربایجان است از شعرای معروف سده ۱۲ هجری قمری به‌شمار می‌رود. وی معاصر با افشاریان و زندیان بوده است. وفات شاعر در حدود سال ۱۱۹۸ هجری قمری در قم اتفاق افتاده است.
همایون روز نوروز است و به فیروزی
بر اورنگ خلافت کرد شاه لافتی ماوا

● ● ●
ز فیض ابر آزادی زمین مرده شد زنده
ز لطف باد نوروزی جهان پیر شد برنا
قانی شیرازی

قانی در حدود سال ۱۲۲۲ هجری قمری در شیراز متولد شد و به سال ۱۲۷۰ هجری قمری در تهران وفات یافت.
به یاد عشرت اجداد توست هر نوروز
که گل به طرف گلستان صلا می‌عام دهد
شهریار

سیدمحمدحسین بهجت تبریزی در سال ۱۲۸۵ هجری شمسی در تبریز دیده به جهان گشود و در ۲۷ شهریور ۱۳۶۷ جهان را به درود گفت.

● ● ●
تنور لاله افزود لهیب باد نوروزی
بیا کز شعله آهی تنور سینه‌افروزی
برآمد چیره بر ضحاک بهمن کاوه نوروز
بلوش از سرو و شمشادش درفش فتح و فیروزی
درخت گل به گلشن دختری گلدوز را ماند
چمن خود از گل و بوته نگارین کار گلدوزی
بهاری بی‌وفا داری به خود چندین مناز ای گل
که تا یک هفته تاراج است تاج میر نوروزی

برگستوان به دلدل شهبای برافکند
از پشت کوه چادر احرام برکشید
بر کتف ابر چادر ترسا برافکند

● ● ●
خیز به شمشیر صبح سر ببر این مرغ را
تحفه نوروز ساز پیش شه کامیاب

نظامی گنجوی
ابومحمد الیاس بن یوسف بن زکی بن مؤید نظامی در حدود سال ۵۳۰ هجری قمری در شهر گنجه از نواحی آذربایجان چشم به جهان گشود. حکیم نظامی پزشکی عالیقدر و فرزانه در زمان خویش بوده ولی به علت آن که رساله‌ای در پزشکی از او در تاریخ به جای نمانده به عنوان پزشک از وی نامی برده نشده است. نظامی در سال ۶۱۴ هجری قمری چشم از جهان فرو بست.

اعتدال هوای نوروزی
راست رو شد، به عالم‌افروزی
شبنم از دامن ائیر نشست
گرمی، اندام زمهریر شکست
باد نوروز، از قباله نو،
با ریاحین نهاد، جان به گرو
رستنی، سر برون زد از دل خاک
ز تک خورشید گشت، ز آینه پاک

● ● ●
ز بس نارنج و نار مجلس‌افروز
شده در حقه بازی باد نوروز
جمالش باد دایم مجلس‌افروز
شیش موج باد و روز نوروز

شیخ اجل سعدی
مشرف‌الدین مصلح‌بن عبدالله سعدی شیرازی یکی از ستارگان طراز اول آسمان ادب پارسی ایران زمین است. سعدی در اوایل سده هفتم هجری قمری در شیراز تولد یافت. وی در سال ۶۹۱ یا ۶۹۴ هجری قمری دیده از جهان فرو بست. آرامگاه سعدی در شیراز، زیارتگاه عارف و عامی و همه مشتاقان و دوستداران علم و فضیلت است.

دهل زن گو و نوبت زن بشارت
که دوشم قدر بود، امروز نوروز

لسان‌الغیب حافظ
خواجه شمس‌الدین محمد حافظ ملقب به لسان‌الغیب در اوایل سده هشتم هجری قمری در